

Отож, так звана хрущовська “відлига” не покращила становища ні протестантських церков, ані Свідків Єгови, тому що влада проводила антирелігійну кампанію, закриваючи церкви і знімаючи з реєстрації релігійні громади. Проте це не зменшувало чисельності віруючих, бо зняті з офіційної реєстрації релігійні громади поповнювали ряди нелегально діючих. Переслідування легальних і нелегальних віруючих негативно позначалося на функціонуванні і громади, і релігійної деномінації та змушувало на якийсь час вдатися до конспірації з тим, щоб згодом знову активно поширювати своє вчення.

6

НА ДОПОМОГУ ВИКЛАДАЧЕВІ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

*А.Кадикало** (м. Київ)

ІНФОРМАЦІЯ І ВІРА ЯК ЄДИНИЙ ФОРМАТ РЕЛІГІЇ**

Вступ. У процесі сучасного етапу розвитку суспільства особливо важливе місце належить релігії як явищу духовного виміру. Вона формує особливий тип світогляду, який сприймається як антагонізм до раціонального пізнання реальності наукою. Зважаючи на це, необхідним є визначити такі властивості релігійного осягнення реальності, які спростують амбівалентність науки та релігії. У цьому контексті важливого значення набуває поняття віри, яке має бути розкрито, при цьому цей процес повинен мати не формальну характеристику, а живе її сприйняття у релігійному контексті. Тим більше, що такий підхід виправдовує себе з точки зору сучасної постнекласичної науки.

Розглянута нижче теорія інформації, як сутнісний елемент Буття, дає потенцію до віднаходження сторін дотику між наукою та релігією. Якщо для науки найважливішим є отримання інформації (знання) про реальність, то для релігії інформація є сутнісним елементом до потенції зв'язку з Богом, а він є метою для свідомості людини. Це доводиться через звернення до проблеми взаємозв'язку інформації та віри, яка розкриває, що науковий та релігійний підходи, хоча й переслідують різні цілі, але на певній межі взаємодоповнюють один одного. І саме у цьому контексті інформація та віра мають найбільше підстав для взаємного підтвердження. Віра є прагненням до отримання Істини, яку можна розуміти як інформацію, що дається релігійним Одкровенням, а тому вона може мати зв'язок із звичним поняттям інформації, яке для науки означає знання про реальність.

Така інформація для кожної людини має індивідуальне значення, а для людства в цілому – загальне. Індивідуальність полягає в тому, що воля до віри залежить від окремої людини, від її прагнення до неї.

* Кадикало А.М. – аспірант Національного аграрного університету (м. Київ).

** © Кадикало А.М., 2004

Всезагальність релігійної інформації розкривається через потенцію релігійного досвіду, який є “досвідом *універсальним*, вселюдським”. Тобто, він притаманний кожній людині як частині людства, яке є цілим. Проте, як скористається можливістю до релігійного осягнення Буття кожним окремим індивідом, залежить лише від нього. Окрім цього, людство як ціле отримує інформацію про Буття через релігійний світогляд, який, поряд з науковим, відображає це Буття. Він розкриває те, що наука розкрити не в змозі: чи існує трансцендентна сила? як зародилося життя? чому люди страждають? і т.д. Інформація, яка відповідає на вище поставлені питання міститься в священних книгах.

I. Сутнісне значення інформації. Сучасні наукові теорії дають право припускати, що ця інформація має істинний характер. Так про важливість інформації для релігії йдеться в Євангелії “Споконвіку було слово, і слово було в Бога, і слово було Бог” [Ів. 1:1]. Сучасна нетрадиційна наука трактує ці слова так: “Ми розуміємо під визначенням терміну “Слово” – інформацію про що-небудь, інформацію в надзвичайно широкому значенні і змісті процесу утворення навколишнього простору, простору Всесвіту. Тому інформаційне поле, на нашу думку, є одна з першопричин походження світу” [Гарбарук В.І., Косінов М.В. Символ єдиного закону розвитку світу // Фізичний вакуум і природа.- К., №5/2002.- С. 16]. Отже, стає очевидним, що інформація, яка є такою важливою для релігії в усіх її сферах є водночас визначальною і для Буття в цілому. Релігійна інформація вказує не лише на те, як поводитись людині, а й як поводитись Всесвіт і чому так відбувається. Сучасний російський фізик Г.Шипов переконаний, що теорія фізичного вакууму доводить: релігія була дана нам як частина доступних знань про невидимі сфери реальності. Можна припустити, що будь-який акт творіння передбачає інформацію як першоджерело творіння. “Перехід з першого рівня реальності на другий рівень відбувається під впливом зовнішнього поля кручення³⁴, яке є носієм поля свідомості, або його можна ще визначити як інформаційного носія” [Володін І.А., Шипов Г.І. Енергоструктура Землі і геодинаміка.- М.,1993.- С. 51-52]. Творіння як процес є цілеспрямованим, тобто має конкретну ціль. Зокрема, твори мистецтва при своєму творінні мають чітку ціль – якими вони повинні бути. Вони не можуть виникати спонтанно. У митця є задум (або осяяння) і він його втілює. Припускаючи, що процес виникнення Всесвіту теж є актом творіння, можна припустити, що він також має

³⁴ Поле кручення те ж, що й торсійне поле (Див. Г.І. Шипов «Теорія фізичного вакууму»)

цілеспрямованість, як і виникнення життя, і т. ін. “В зв’язку з тим, що в Бутті інформаційні, тобто цілеспрямовані процеси, повністю обґрунтовано (навіть необхідно) при пізнанні оточуючого світу, точніше живої матерії, використовувати слід методи телеології поряд з методами точних наук” [Коштоєв В.В. Інформаційні системи і феномен життя.- Тбілісі,1998.- С. 5]. Так, на думку деяких сучасних фізиків, Бог міг стати Творцем Всесвіту, створюючи реальність за допомогою інформації. При цьому слід мати на оці те, що інформація є проектором майбутнього творіння, тому без неї неможливий ніякий акт творіння. Найкраще прояснює ситуацію з значенням інформації для акту творення будь-яка теорія систем. “Єдність матерії в системах характеризує теорія про три іпостасі існування її: речовина – концентрація і постійність маси, енергія – рух, зв’язана інформація – структура і організація систем.

Ймовірність випадкового утворення речовини Всесвіту має надзвичайно мале значення. Це особливо помітно, коли мова йде про фундаментальні константи, які фактично пов’язують всі елементи Буття між собою, найвідомішими з яких є швидкість світла, заряд і маса електрона, постійна Планка та інші. Будь-яка найнезначніша зміна їх викликала б ситуацію, при якій речовина просто не змогла б утворитися.

Згідно сучасному науковому погляду, народження будь-якого об’єкта означає, що він набуває форми, при цьому вона є більш щільніша, ніж тієї субстанції, що є його причиною. Як приклад, можна навести фізичні елементарні частинки, які мають певну визначену масу і утворюються з більш тонких електромагнітних полів. Подібно до цього, на думку Г.І. Шипова, народжуються ідеї з Абсолюту. Саме таке бачення утворення Всесвіту через ідеї Бога є характерним для релігії. Таку точку зору поділяє й американський фізик-теоретик Е. Мертон, зазначаючи, що Абсолют – це нескінчений і вічний океан енергії, який дає життя всьому сущому і народжує ідеї. Отже, згідно з автором теорії фізичного вакууму, причиною творчого акту Абсолюту є ідея. Наслідком цього є те, що в Абсолюті утворюється гігантське інформаційне завихрення (результат кручення простору), який концентрується навколо первинної творчої ідеї творення нашого фізичного світу. Коли концентрація досягла певної межі, гігантське завихрення почало розкладатися на значно менші завихрення правого і лівого кручення. Виникли первинні торсійні поля, які описують рівняння Г.І. Шипова в його фундаментальній праці “Теорія фізичного вакууму”. Але за виникненням ідей Абсолюту слідує утворення об’єктів із щільнішою структурою. Саме з них, а це польові структури, утворюється свідомість.

Приймаючи релігійний погляд, що Бог є Творець Всесвіту, стає очевидно, що все викладене вище обґрунтовує його. Окрім цього релігія знаходить підтвердження своєї тези про доцільність всього створеного. “Тенденція до впорядкованості є властивістю еволюціонуючого світового цілого. Вона проявляється всюди у Всесвіті і “об’єктивується” в структурі світопорядку” [Мень О. Джерела релігії.- М.,2001.- С. 174]. І цією ціллю є гармонія. Гармонія творіння, яка впорядковує, буде буттєву ієрархію від клітини до Метагалактики. Такий погляд притаманний не лише релігійному світогляду. Так ще Ляйбніц виклав його в ідеях про ієрархію монад. Теорія ієрархічності і сьогодні має значення не менше, ніж кілька століть тому “всі речі виходять з єдиного принципу, виконують кожна своє призначення і знаходяться під взаємовпливом” [Шмаков В. Закон синархії.К.,1994.- С. 17]. Інформація – це універсальна властивість предметів, феноменів, процесів, суть якої полягає в здатності сприймати внутрішній стан і вплив зовнішнього середовища, перетворювати отримані дані і передавати опрацьовані результати іншим предметам, феноменам і процесам. Так як інформація властива всьому, то очевидно, що вона є сутньою і для загальної свідомості людства, вона зв’язує її елементи у єдину цілісну систему. Чим більше розвивається духовність людства, тим більший вплив справляє психосфера Землі на Вселенський Розум. Саме Він є вмістилищем всіх тих ідей, які є прототипами фізичного світу. Там міститься набір інформаційних матриць за якими і реалізується побудова речового світу. Оскільки Всесвітній Розум вміщає всі алгоритми розвитку, закони природи, банки даних і т.д., стає очевидним, що його структура значно складніша за структуру фізичної реальності.

Однозначним є те, що людство теж займає своє місце разом із своєю наукою, культурою і т.д. в цій ієрархії. Елементами цієї системи є свідомості окремих людей, які певним чином складають суспільну свідомість. Колективний розум не є лише сумою розумів окремих індивідів. При взаємодії окремі розуми можуть посилюватись, а в боротьбі – пригнічуватись. При цьому воно саме функціонує як система. Ця цілісність взаємодіє із Всесвітом і лише в цьому контексті має універсальне значення. Тобто, якщо Універсум уявити як суперкомп’ютер, то людство, як загальна свідомість, є всього лише біологічним комп’ютером і приймачем-передавачем інформації, такого погляду притримується, зокрема лауреат Нобелівської премії, професор-антрополог Р.Еклс.

Біологічний комп’ютер або, як його ще називають, “біокомп’ютер свідомості – БКС”, заснований на молекулярній базі. Він включає

пам’ять, здатність мислити, кору головного мозку і деякий простір фізичного вакууму, який має кінцеву форму навколо людини. Відповідністю такого вакуумного простору навколо людини в релігійній інтерпретації є тонкі тіла. Саме вони є тим, що здійснює комунікацію між людиною і Всесвітом, Абсолютом і т.і. На думку Г.І.Шипова, це можливо завдяки функціонуванню такого БКС на рівні фізичного вакууму. Це відбувається через взаємодії структур торсійних полів, які утворюються корою головного мозку індивіда, з торсійними полями, що утворюються іншими об’єктами.

Інформація є сутністю кожного елемента, який має відношення до Буття, вона зв’язує всіх їх, підтримуючи порядок. Інформація присутня в усіх частинах фізичного тіла, в тонкоматеріальних і духовних тілах людини та інших живих істот. Мозок є пристроєм, який забезпечує вибір необхідної інформації і її обробку до стану, при якому її можна буде усвідомити або сприйняти на рівні свідомості чи підсвідомості. Такий підхід до інформаційності всіх сенсорних і ментальних процесів підтримує одеський психолог Н.Борисенко. Вона зокрема зазначає, що процес мислення – як активізація і взаємодія енергоінформаційних програм (вони переносять інформацію, про це йдеться вище) притаманна всім тонким тілам людини. Отже, процеси мислення відбуваються не в мозку як органі фізичного тіла, а в польовій субстанції людини (вакуумний простір навколо неї). Тим самим підтверджується ідея того, що обмежувати процеси мислення, як і будь-які ментальні процеси, такі як обробка інформації, яка надходить, і створення на базі вже існуючого матеріалу нової інформації, тільки свідомим сприйняттям, є хибно. Несвідоме сприйняття інформації має рівноважливу відповідність з свідомим.

II. Зв’язок інформації та віри. Несвідоме ж відкриття інформації можливе лише на основі інтуїції, віри, осяяння (див. нижче). Все це є елементи, притаманні релігійному осягненню Буття. Проте в релігії існують й інші форми “входження” в трансцендентність і отримання неусвідомленої інформації. Вони притаманні раннім релігіям, особливо це стосується магічних вірувань, хоча й існують в інших варіантах в більш пізніх релігіях. Такі “входження” мають особливий характер. Людина, яка побувала в трансцендентальному Бутті, переносить критерії віртуальності на фізичний план. Це перенесення здатне своєю казковістю, хаотичністю захопити людину, подібно до хвороби. При цьому руйнуються її стереотипи, канони, цінності, тобто все те, що становить орієнтири в житті індивіда. Таку властивість мають штучні “входження”, а саме здійснені за допомогою галлюциногенів,

нейролептиків, наркотиків, алкоголю та інших психоактивних засобів, які здатні вводити свідомість в шоківий стан. Зокрема, інколи шоківий стан викликається механічно, тобто ударами по голові, удушенням і т.д. Проте всі ці способи є штучними, а отже – частковими, такими, що не дають повноти “входження” в надреальність. Лише релігійний досвід дає потенцію до віри, інтуїції, осяяння.

Вплив свідомості людства на Абсолют має особливо важливе значення, тим більш, коли постає проблема зв'язку з Абсолютом. Підхід до комунікації з Вищим завжди повинен ґрунтуватися на добрі і вірі. Віра ж вербально виражається через молитву. Молитва – це не лише звернення до Абсолюту з проханням, але й вияв найкращого свого боку як потенціалу для комунікації з Абсолютом. Молитва – це готовність до спілкування з Богом. Тому молитва як звернення можлива і для свідомості загальної. Саме тому релігійний досвід існує як Одкровення, що дане для всіх, але при цьому його осягнення дається не всім, тобто сама по собі молитва, як вербальне звернення, немає потенціалу до діалогу з Абсолютом. Він залежить від окремої свідомості. Це пов'язано з тим, як свідомість сприймає інформацію, розуміння якої є глибоко містичним. Звертання до віри, до одкровення даного в Біблії чи Корані завжди дає моральну підтримку і навіть практичну пораду в будь-якій ситуації. Інформацію, дану з трансцендентності, слід осягати не стільки розумом, скільки інтуїцією. Оскільки смисл її не піддається цілком рефлектуванню. Трансцендентна дійсність не може бути описана за допомогою звичайної мови. А тому основні методи передачі інформації з трансцендентності – це порівняння, аналогії, метафора, гіпербола, алегорія і притча, а також різноманітна образна графічна символіка. Як відомо, весь цей об'єм інформації дається в релігії. Інформація сприяє заглибленню людини у самосвідомість, а це призводить до виникнення в ній (свідомості) нової інформації, яка є, власне, суб'єктивним релігійним досвідом.

Багатозначність, притаманна суб'єктивному сприйняттю, несе велике смислове навантаження, яке неможливо втиснути в межі раціональної термінології науки. Спроби визначити суб'єктивність нівелюють її суть. Акт найменування предмету, речі, феномену, руху є актом об'єктивації. Через це вони втрачають невизначеність і певні міри свободи в яких вони діють та інтерпретуються. Всьогозагальне осягнення релігійного досвіду не дане тому, як зазначалося вище, що одні свідомості можуть пригнічувати інші і навпаки, тобто неможливо здійснити перенесення суб'єктивності в даність для всіх. Проте інформація Одкровення дається людству, як цілому, для зв'язку з Богом.

“Тепер зрозуміло, що між Вселенським розумом і людством повинен здійснюватися постійний зв'язок у вигляді керуючих дій (технологій) на різних етапах” [Лазарєв А. Розкодована Біблія або реквієм цивілізації.- К.,2002.- С. 11-12].

Проте ця інформація в першу чергу має значення для віруючої людини. Віра для неї є ключем до інформації на рівні релігійного Одкровення. Вона завжди притаманна людині в повсякденному житті. Це – відкриття себе через трансцендентне, те, що не дане безпосередньо всім.

Віра та інформація в релігії безумовно пов'язані. Інформація дається як елемент, через який релігія впливає на свідомість віруючого. Це відбувається тому, що інформаційний простір оточує людину, в розумінні інформації як такої, яка має властивість надходити від усього. Віра окреслює інформацію через призму релігійного Одкровення. Вона робить вільним доступ до неї, яка без інтерпретації віруючим могла б мати абсурдне значення. Але якщо така інформація існує і має під собою підґрунття, то вона має право на існування. Тобто, релігія завдяки інформації, яку несе, і вірі, що є важливими елементами релігійного досвіду, має не менше підстав для пізнання, ніж наука. Адже і в науці існує багато парадоксального, такого, що наука не може описати (зокрема ситуація в квантовому світі). При цьому, дана аналогія дана аналогія утверджує суб'єктивність як особливий вияв реальності. Зважаючи на це, необхідно коротко описати її.

Характеризує ситуацію в квантовому світі принцип невизначеності В. Гейзенберга. Відповідно до цього принципу встановлено, що квантові закони не мають того абсолютного характеру, який мають закони класичної фізики. Це пов'язано з рисою мікроскопічних об'єктів – їх природа має корпускулярно-хвильовий характер. Тим самим, виходить, що частинка може бути в будь-якій точці простору, де є хвильова функція, відмінна від нуля. Тому експерименти по визначенню, наприклад, координати мають ймовірний характер. Отже, квантова фізика може передбачити лише ймовірність. Та головним, що наближає квантову фізику до релігійного осягнення Буття, є принцип доповнюваності. Він визначає, що отримання в експерименті інформації про одні фізичні величини, які описують мікрооб'єкт веде до втрати інформації про деякі інші величини, які доповнюють дані. Це відбувається тому, що дослідник сам як макрооб'єкт впливає на частинки як мікрооб'єкти. Саме це дало підставу Нільсу Бору зазначити, що експериментатор вивчає не саму реальність, а лише власний контакт з нею. Власне, це стало причиною того, що наука почала вивчати вплив

свідомості на результати вимірів у квантовій фізиці. Суб'єктивність стає легальним принципом у науці.

В релігійному досвіді суб'єктивність є важливою рисою, оскільки тут пізнання здійснюється на основі віри. Особистісний підхід до зв'язку з Абсолютом важливий, але не даним вибраним індивідам. Віра визначає той рівень інформації, який дається свідомості. Слід наголосити, що зв'язок віри та інформації визначає можливість взаємодії науки та релігії. При цьому раціональність не втрачає свого значення. Інтуїтивність не скасовує, як спершу можна припустити, фізичної причинності, а тільки включає її в себе як окремих і крайній випадок. Наука не може повністю відкинути інтуїтивного, оскільки цей метод пізнання є притаманний їй. Це підтверджує те, в який спосіб науковці інколи відкривають нові закони і принципи Буття. Віра науковця у певні детермінанти дає потенцію до відкриття невідомого. Вона відкриває доступ до інформації, яка приходить у вигляді здогаду, осяяння і т. і. Віра, як шлях до інтуїції, була притаманна людині завжди. Саме релігія повернула людину до цього шляху, а наука при цьому вказує на те, що насправді парадоксальність не є хибністю.

Релігія є задоволенням потреби людини в духовності – духовності, яка може пояснити їй її призначення та висвітлити парадоксальність з такого боку, коли вона набуває цілком зрозумілих ризиків. Віра відкриває інформацію, яку дає релігія. “Оскільки властивість вірити має фундаментальне значення для людського індивіда, як соціальної істоти, наділеної самосвідомістю, велике значення має тип такої суспільної свідомості як релігія, так як до теперішнього часу сутність і зміст існування людини найбільш адекватно для самосвідомості людини формується тільки з позиції релігійного світогляду” [Коштоєв В.В. Інформаційні системи і феномен життя.- Тбілісі, 1998]. Потреба вірити зумовлена не просто бажанням, а інтуїцією, внутрішнім світом людини, її самосвідомістю. Віру задовольняє не лише релігія, але наука, культура і т. ін. Ні одна, ні інша не зможуть відповісти на всі питання Буття так, як це здатна зробити релігія. Через віру релігія дає поле для діяльного інтуїтивного пізнання. Лише інтуїтивно може зв'язати людина знання про трансцендентне начало у цілісне. Причина цього в тому, що Одкровення наповнюється інформацією про трансцендентне, яка надходить від нього самого, і надходить до людства через такий феномен, як релігія.

Завдяки причетності людини до трансцендентного начала Абсолюта (оскільки згідно релігії людина є її творінням), вона [людина] отримала можливість для його пізнання. “Пізнавши свою свободу,

людина вже не може не прагнути до заклику надприродного. В цьому – підстава її розвитку” [Мень А. Истоки религии.- М., 2001.- С. 182]. Пізнавати чи ні – залежить від людини. Шлях до інформації, яка дається релігійним досвідом, відкритий для всіх. У цій сфері релігія має багато спільного з наукою, оскільки обоє доводять раціональність світового порядку. Гранично спрощуючи історію субстантивної раціональності, можна було б резюмувати її так: вірі в субстантивну раціональність передувала віра в Бога.

Інформація, як сутнісний елемент Буття, є для свідомості цілком у всіх сферах її пізнання. Так проявляється зв'язок між вірою та інформацією, а також стає зрозуміло як пов'язані між собою інформація для особистісного проникнення в релігійні таїнства і для загальнолюдського усвідомлення релігійної інформації. Неможливо без віри відкрити трансцендентне Буття, а без нього неможливо збагнути мету існування людини і Всесвіту. Віра є готовністю свідомості до відкриття себе інформації незрозумілої більшості тих хто ще не розкрив себе для ірраціонального і парадоксального.

Висновки. Сучасна наукова парадигма визначає те, що інформаційна сутність Буття підтверджує важливість його релігійного осягнення. Зважаючи на це людина повинна враховувати інформаційний чинник, який відіграє важливу роль в її екзистенції. В статті крок за кроком вияснилося, що інформація стає визначальною в контексті віри. Релігія окреслює межі в яких комунікація між вірою та інформацією стає визначальною, в тому розумінні, що проявляють себе нові потенції до самоусвідомлення людиною власної екзистенції та “входження”, проникнення в Буття. Потенціал даний зв'язком інформації та віри як єдиного формату релігії є потенційна здатність спілкуватись з трансцендентним Абсолютом. Це є надзвичайно важливим для релігії, особливо в призмі сучасної секуляризованої свідомості.